

BULVIŲ RINKOS TENDENCIJOS

Ingrida LUKOŠIUTĖ

LAEI Produktų rinkotyros skyriaus tyrėja, ingrida@laei.lt

Straipsnyje nagrinėjamos bulvių supirkimo ir mažmeninių kainų tendencijos Lietuvoje, pateikiamas palyginimas su kaimyninių šalių kainomis. Analizuojami užsienio prekybos pokyčiai ir gaminių iš bulvių gamybos, kainų ir pardavimo tendencijos.

Bulvių kainos Lietuvoje 2009 metais mažiausios per pastaruosius ketverius metus. Dėl gausaus derliaus daugelyje ES šalių bulvės pigesnės nei 2008 metais. Nors lietuviškos bulvės pigesnės nei čekiškos, latviškos ir rusiškos, jos, kaip įprasta, brangesnės už lenkiškas ir vokiškas.

Raktažodžiai: bulvės, kainos, supirkimas, vidaus rinka, užsienio prekyba.

Ivadas

2009 metais sumažėjus bulvių supirkimo ir mažmeninėms kainoms, išaugo bulvių supirkimas maistui. Bulvių supirkimas perdirbti, atvirkščiai – sumažėjo, kartu mažėjo ir gaminių iš bulvių gamyba bei pardavimas. Dėl didelės bulvių pasiūlos konkurencija stipri visoje ES.

Tyrimo objektas – bulvių rinka.

Tyrimo tikslas – nustatyti tendencijas bulvių rinkoje.

Uždaviniai:

- išanalizuoti bulvių supirkimo tendencijas Lietuvoje;
- pateikti supirkimo ir mažmeninių kainų Lietuvoje analizę;
- įvertinti lietuviškų ir kaimyninių šalių bulvių kainų konkurencingumą;
- išanalizuoti užsienio prekybos bulvėmis pokyčius ir gaminių iš bulvių gamybos, kainų ir pardavimo tendencijas.

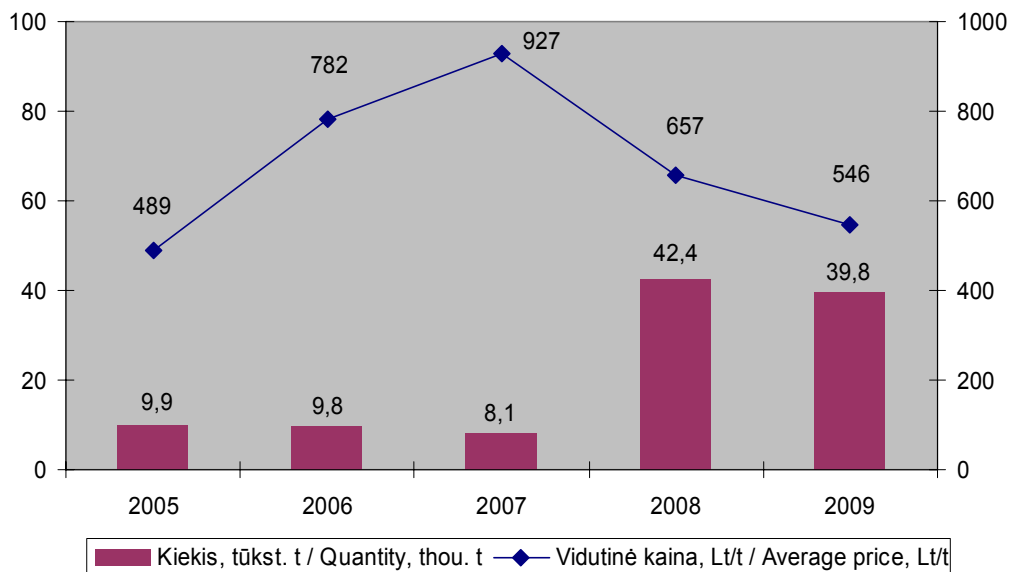
Analizė atlikta remiantis 2005–2009 metų Statistikos departamento prie LRV, Europos Bendrijos statistikos tarnybos (Eurostato) ir kitų šaltinių duomenimis. Tendencijoms bulvių rinkoje nustatyti buvo panaudoti statistiniai-matematiniai duomenų analizės ir grafinio modeliavimo metodai. Kainų lygiui įvertinti pasirinktas palyginimo metodas: Lietuvos bulvių supirkimo ir mažmeninės kainos palygintos su kaimyninių šalių kainomis.

Vidaus rinka

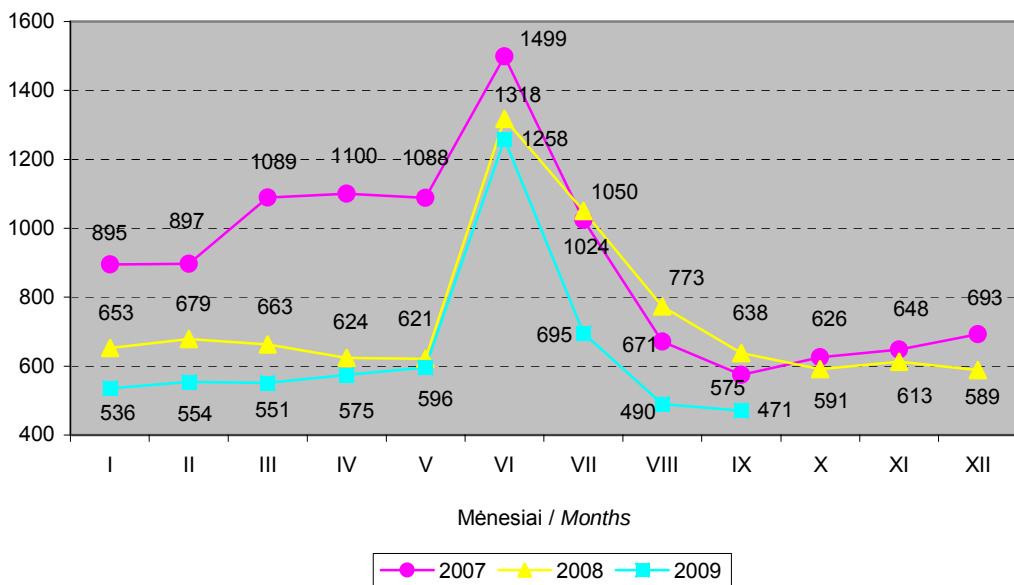
Lietuvos bulvių perdirbimo, prekybos ir eksporto įmonės paprastai superka tik nedidelę bulvių derliaus dalį, tačiau per pastaruosius metus supirkimas išaugo keletą kartų. Statistikos departamento duomenimis, nors 2009 metų sausio–spalio mėnesiais supirkta 6,1 proc. mažiau bulvių nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu, 2008–2009 metais supirkimas buvo didžiausias per penkerius metus (1 pav.). Didėjant pigesnių maisto produktų paklausai, maistui supirkta 9,9 proc. daugiau bulvių nei prieš metus tuo pačiu laikotarpiu, o perdirbti – 29,1 proc. mažiau.

Bulvių supirkimo kaina 2009-ųjų sausio–spalio mėnesiais buvo vidutiniškai apie 16,9 proc. mažesnė ir mažiausia per pastaruosius ketverius metus. Masinė šviežių bulvių realizacija išibėgėjo liepą, ir supirkimo kainos per mėnesį sumažėjo 1,8 karto – nuo 1,26 Lt/kg iki 0,70 Lt/kg (2 pav.). Padidėjusi prekinių bulvių pasiūla vidaus rinkoje lėmė mažesnes 2009 metų derliaus maistinių

bulvių supirkimo kainas: 2009 metų III ketvirtį – apie 33 proc., spalį – apie 23 proc. mažesnes nei prieš metus ir mažiausias per pastaruosius ketverius metus. Kainų sumažėjimui įtakos turėjo ir tai, kad 2009 metais gyventojai savo reikmėms užsiaugino daugiau bulvių.

1 pav. Bulvių supirkimas ir kaina 2005–2009 metų sausio–spalio mėnesiais [4; 8]
 Figure 1. Quantity and average price of potatoes purchased in January–October 2005–2009

2 pav. Bulvių supirkimo kaina 2007–2009 metais, Lt/t [8]
 Figure 2. Average prices of potatoes purchased in 2007–2009, Lt/t

Dėl gausaus derliaus daugelyje ES šalių 2009 metų rugsėjo mėnesį bulvės buvo pigesnės nei pernai (1 lentelė). Lietuvoje jos kainavo 16 proc. mažiau nei Čekijoje, 45 proc. – nei Latvijoje ir 54 proc. – nei Rusijoje, tačiau 32 proc. daugiau nei Lenkijoje ir 24 proc. – nei Vokietijoje.

1 lentelė / Table 1

Vidutinės bulvių pardavimo kainos Lietuvos ir kai kurių užsienio šalių ūkiuose
2008 ir 2009 metų rugsėjo mėnesį, Lt/kg [1]
*Average farm prices of potatoes in Lithuania and selected foreign countries
in September 2008 and 2009, Lt/kg*

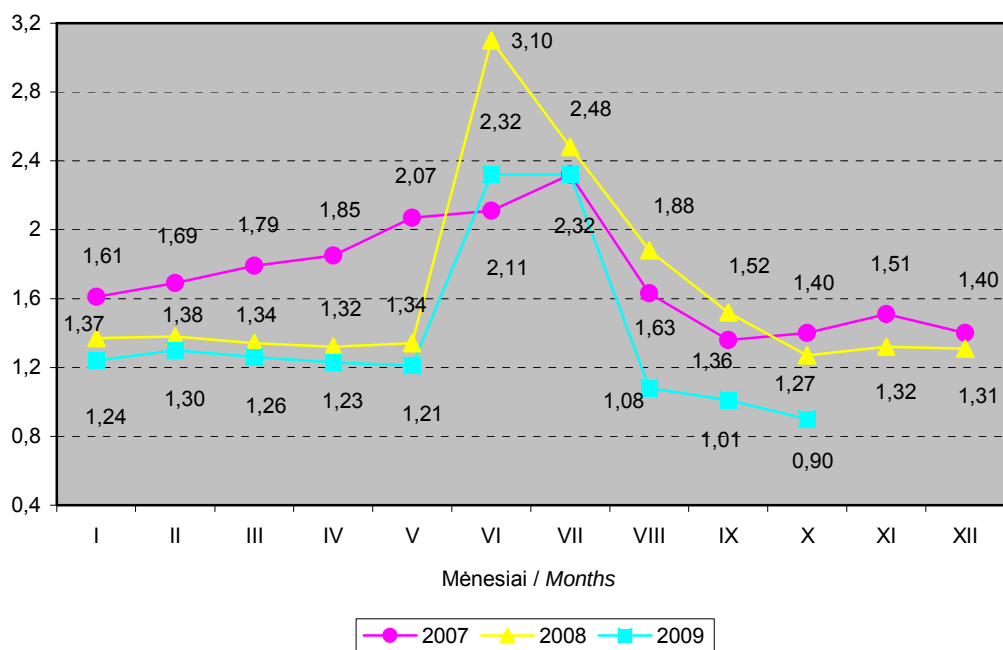
Šalis / Country	2008	2009	Pokytis / Change, %
Lenkija / Poland	0,39	0,31	-21
Vokietija / Germany	0,48	0,33	-31
Slovakija / Slovakia	0,51	0,41	-20
Lietuva / Lithuania	0,61	0,41	-33
Estija / Estonia	0,78	0,43	-45
Čekija / Czech Republic	0,64	0,49	-23
Latvija / Latvia	0,77	0,74	-4
Rusija / Russia	1,03	0,90	-13

ES šalių (Nyderlandų, Belgijos, Prancūzijos, Vokietijos ir Jungtinės Karalystės), kurios dominuoja ES bulvių rinkoje ir nuo kurių labiausiai priklauso situacija joje bendras valgomųjų ir sėklinių bulvių derlius, išankstiniais duomenimis, didesnis nei pernai 4,5 proc. (28,8 mln. t). Tačiau bulviakasio metu orai nebuvo itin palankūs nuimti derlių, todėl sandėliuojamo derliaus nuostoliai gali būti didesni nei įprasta. Nuo saugyklose laikomų bulvių kokybės priklausys kainos – jei ji sparčiai prastės, kainos kils, jei derlius laikysis gerai, bulvių kaina rinkoje bus žema. Jei ES bulvių rinkoje dominuojančių šalių augintojų pajamos bus mažos trečius metus iš eilės, tikėtina, kad jie po nesėkmingų metų sumažins bulvių pasėlių plotus (paprastai maždaug iki 5 proc.).

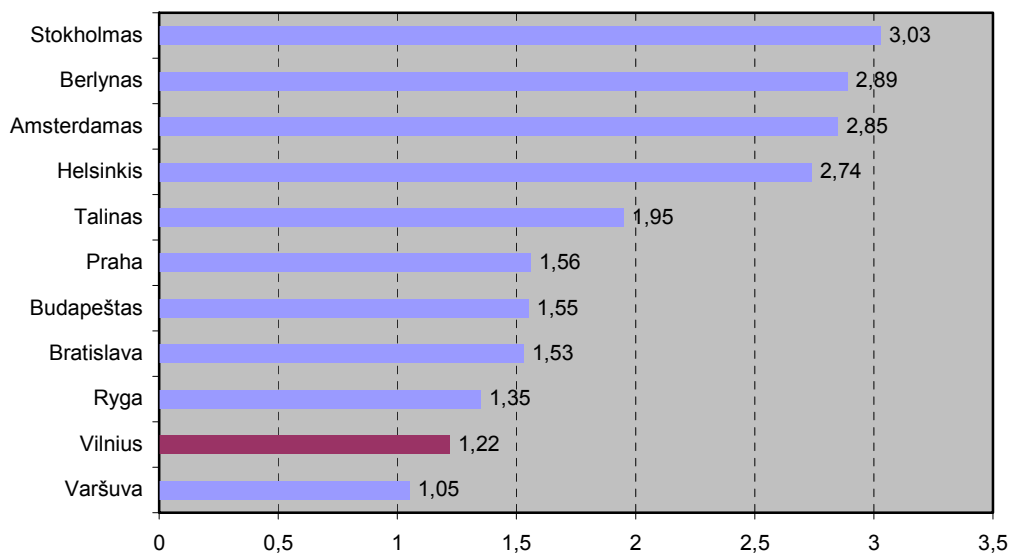
Mažmeninė bulvių kaina 2009 metų sausio–gegužės mėnesiais buvo 7,6 proc. mažesnė nei prieš metus ir mažiausia per pastaruosius trejus metus, naujojo derliaus bulvės birželį buvo 25 proc., o rugpjūtį–spalį apie 36 proc. pigesnės nei prieš metus (3 pav.) ir pigiausios per pastaruosius ketverius metus.

Žemės ūkio rūmų duomenimis, 2009 metų sausio–lapkričio mėnesiais bulvės turguose buvo 19 proc. pigesnės nei prieš metus ir apie 30 proc. – nei parduotuvėse.

Mažmeninė bulvių kaina Vilniuje 2009 metų rugsėjo pradžioje buvo 34 proc. mažesnė nei prieš metus ir viena mažiausių, palyginti su kainomis kitose Europos valstybių sostinėse (4 pav.), o Varšuvoje bulvės buvo 14 proc. pigesnės. Brangiausiai jos buvo parduodamos Švedijos, Vokietijos, Nyderlandų ir Suomijos sostinėse – daugiau kaip 2 kartus brangiau nei Vilniuje.

3 pav. Mažmeninės bulvių kainos Lietuvoje 2007–2009 metais, Lt/kg [5]
 Figure 3. Retail prices of potatoes in Lithuania in 2007–2009, Lt/kg

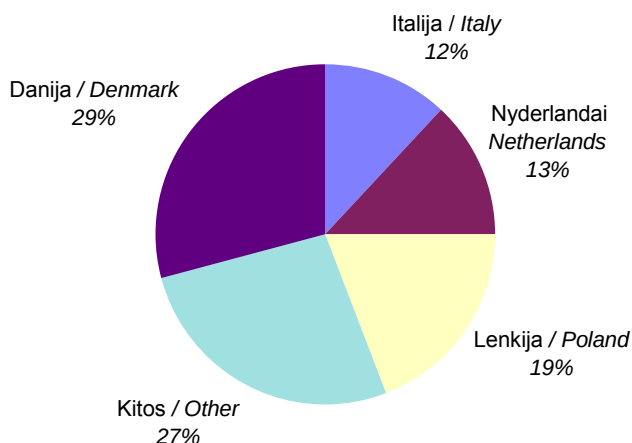

4 pav. Bulvių mažmeninės kainos Europos valstybių sostinėse 2009 metų rugsėjo mėnesį, Lt/kg [1]
 Figure 4. Retail prices of potatoes in the capital cities of selected European countries in September 2009, Lt/kg

Užsienio prekyba

Per 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesius įvežta 12,1 tūkst. t bulvių, o išvežta 4,0 tūkst. t. Per metus importas sumažėjo 32 proc., o eksportas išaugo 1 tūkst. t. Tai lėmė pakankamas Lietuvos apsirūpinimas bulvėmis. Sėklinės bulvės sudarė 5,3 proc. bulvių importo, išvežta 47 proc. mažiau nei prieš metus, nors kaina 6 proc. mažesnė.

Viso importo vertė – 10,9 mln. Lt. 29,2 proc. bulvių įvežta iš Danijos – 3,5 tūkst. t (0,73 Lt/kg), 19,3 proc. – iš Lenkijos (0,69 Lt/kg) (5 pav.).

5 pav. Bulvių importas 2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [9]
Figure 5. Import of potatoes in January–September 2009

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais bulvių eksportuota už 4,1 mln. Lt, o vidutinė kilogramo kaina – 1,02 Lt – 26 proc. mažesnė nei prieš metus, bet 13 proc. didesnė nei importuotų. 64,8 proc. eksporto teko Rusijai, 31,8 proc. – Latvijai.

Bulvių gaminiai

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais gaminių iš bulvių gamyba 19,1 proc. mažesnė nei prieš metus ir 6 proc. mažesnė nei 2007-ųjų tuo pačiu laikotarpiu (2 lentelė). Gamyba labiau orientuota į užsienio rinkas – jose parduodama daugiau kaip 60 proc. produkcijos.

Didžiausią gaminių iš bulvių dalį (2009 m. – 95,6 proc.) sudaro be acto paruoštos ir konservuotos, nešaldytos ir nedžiovintos bulvės, prie kurių priskiriami ir bulvių traškučiai. Jų gamyba per metus sumažėjo 15,7 proc. Vidaus rinkoje 2007–2009 metais šių gaminių kaina didėjo, ir per metus kainai pakilus 2,9 proc., parduota 19,7 proc. mažiau. Vidutiniškai apie 66 proc. jų realizuota užsienio rinkose, per metus pardavimas sumažėjo 16,2 proc.

2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais eksportuota 4,6 tūkst. t paruoštų ir konservuotų nešaldytų bulvių – 5 proc. mažiau nei 2008-aisiais tuo pačiu laikotarpiu. Šios produkcijos išvežta 2 kartus daugiau nei įvežta, o pagrindinė rinka, kaip ir pernai, išliko Rusija, į ją eksportuota 70,5 proc. produkcijos (po 8,43 Lt/kg), 19,8 proc. – į Latviją (po 13,06 Lt/kg).

Sušaldytų konservuotų bulvių įvežta 2,9 tūkst. t, t. y. 4,8 karto daugiau nei išvežta. 41,0 proc. – iš Belgijos (po 1,95 Lt/kg), 32,9 proc. – iš Lenkijos (po 2,74 Lt/kg), 13,4 proc. – iš Latvijos (po 3,31 Lt/kg).

2 lentelė / Table 2

Gaminių iš bulvių gamyba ir pardavimas* 2007–2009 metų sausio–rugsėjo mėnesiais [3]
Production and sales of potato products in January–September 2007–2009*

Rodikliai / Indicators	2007	2008	2009	2009, palyginti su compared to 2007, %
Gaminiai iš bulvių, t / Potato products, t				
Pagaminta / Production	7114,7	8254,0	6675,6	94
Parduota / Sales	6970,9	7995,8	6368,1	91
iš jų vidaus rinkoje of which in domestic market	2330,8	3256,6	2399,3	103
Paruoštos ir konservuotos bulvės (įskaitant traškučius) / Potatoes prepared and preserved (chips incl.)				
Pagaminta, t / Production, t	7109,1	7578,1	6384,6	90
Parduota, t / Sales, t	6962,7	7320,2	6045,0	87
iš jų vidaus rinkoje of which in domestic market	2329,5	2584,8	2076,3	89
Vidutinė kaina vidaus rinkoje, tūkst. Lt/t Average price in domestic market, thou. Lt/t	12,35	12,79	13,16	107

* Be PVM / VAT excluded.

Išvados

Bulvių supirkimo kainos Lietuvoje 2009 metais mažiausios per pastaruosius ketverius metus. Jos III ketvirtį apie 33 proc., spalį – apie 23 proc. mažesnės negu prieš metus. Bulvės mažmeninės prekybos centruose rugpjūtį–spalį apie 36 proc. pigesnės nei prieš metus. Dėl gausaus derliaus daugelyje ES šalių bulvės kainuoja mažiau nei 2008 metais. Nors lietuviškos bulvės pigesnės nei čekiškos, latviškos ir rusiškos, jų supirkimo kaina, kaip įprasta, didesnė už lenkiškų ir vokiškų atitinkamai 32 ir 24 proc.

Mažmeninė bulvių kaina Vilniuje rugsėjo mėnesį viena mažiausių, palyginti su kainomis kitų ES valstybių sostinėse, tačiau Varšuvoje bulvės 14 proc. pigesnės.

Bulvių užsienio prekybos apimtys labai nedidelės, pakankamas Lietuvos apsirūpinimas lėmė importo sumažėjimą 32 proc. ir 1 tūkst. t didesnę bulvių eksportą.

Literatūra

1. *Bulvių ir daržovių vidutinės pardavimo kainos Lietuvos prekiniuose ūkiuose*. [interaktyvus]. Vilnius: VĮ „Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras“. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinė sistema, [žiūrėta 2009 m. lapkričio 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vic.lt/ris>>.
2. *Ceny w gospodarce narodowej*. Informacje i opracowania statyczne [interaktyvus]. Warszawa: Główny urząd statystyczny, 2009 [žiūrėta 2009 m. rugsėjo 9 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.stat.gov.pl/gus/ceny_handel_PLK_HTML.htm>. ISSN 1732-6508.
3. *Gaminių gamyba*. Statistikos departamento prie LRV išankstiniai duomenys.
4. *Lietuvos ekonominė ir socialinė raida*. Nr. 1–12. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, 2005–2009. ISSN 1392-2874.
5. *Pagrindinių maisto produktų ir degalų mažmeninės kainos* [interaktyvus]. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV, [žiūrėta 2009 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>>.
6. *Rynek ziemniaka. Stan i perspektywy. Listopad 2009*. Warszawa: Instytut ekonomiki rolnictwa i gospodarki zywnosciowej – panstwowy instytut Badawczy, 2009, 28 p. ISSN 1231-2762.
7. *Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turguose/parduotuvėse ataskaita*. Žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacija [interaktyvus], [žiūrėta 2009 m. lapkričio 9 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zur.lt/index.php?2024132273>>.
8. *Žemės ūkio produkcijos supirkimas*. Vilnius: Statistikos departamentas prie LRV.
9. *ŽŪM užsienio prekybos duomenų bazė*.

POTATO MARKET TENDENCIES

Summary

The article presents the analysis of the purchase and retail prices of potatoes in Lithuania and the comparison of sale prices with neighbour countries. The changes in foreign trade in potatoes as well as the production of potato products, their prices and sale tendencies are analysed.

In 2009 the price of potatoes was the lowest during the past four-year period in Lithuania. Because of the abundant harvest, in most EU countries the price of potatoes was lower than in 2008. Although Lithuanian potatoes have a price advantage over Czech, Latvian and Russian prices, usually their price is higher than that of Polish and German potatoes.

Keywords: potatoes, prices, purchase, domestic market, foreign trade.